

EL TEMPS visita la casa de Joan Maragall, convertida en arxiu i museu, de la mà de Pasqual Maragall, nét de l'escriptor, amb motiu de la celebració de l'Any Maragall, que commemora els 150 anys del naixement del poeta i els 100 de la seva mort.

El piano de Joan Maragall desafina

JORDI PLAY

Pasqual Maragall comprova com el piano de la casa de Joan Maragall, que ha tocat tanta gent il·lustre, ha deixat de fer notes afinades.

“**J**o que tinc problemes d'Alzheimer i de memòria, em vaig fabricar la marca PH, ‘piano i horaris’. Aquí falla la P i la H. El piano desafina i els horaris són insuficients.”

“Aquí” és l'Arxiu Maragall, antiga residència de Joan Maragall (1860-1911) convertida en casa-museu i secció de la Biblioteca de Catalunya orientada als estudiosos de l'escriptor i la seva època.

I el “jo” correspon a un dels néts més coneguts de Joan Maragall, Pasqual Maragall i Mira (Barcelona, 1941), ex-president de la Generalitat de Catalunya i ex-alcalde de Barcelona. És el tercer fill de Jordi Maragall i Noble (1911-1999), el fill petit de Joan Maragall.

Pasqual Maragall seu al menjador on de ben petit recorda com prenia el te amb l'àvia, Clara Noble, morta el dia 26 d'abril del 1944. L'hi acompanya en Pere, el més petit dels vuit germans Maragall Mira.

En Pere va néixer l'any 1951. Amb en Pasqual es porten, per tant, deu anys. Professor de llengua i literatura catalanes a l'ensenyament secundari, ara coordina, en comissió de serveis, les visites dels centres escolars que s'hi fan dos dies la setmana. Però en Pasqual és, avui, l'amfitrió, i en Pere, el seu ajudant.

La sala gran, ens diu en Pasqual, és pràcticament igual. L'única cosa diferent són els llibres que hi ha als prestatges del moble. Abans hi havia els plats i la vaixela.

No és cap biblioteca espectacular. La raó és senzilla. L'escriptor només comprava els llibres que no trobava a la biblioteca del seu Ateneu Barcelonès, la més important del seu temps, com ara les obres completes de Goethe en alemany.

“I aquí se servia el te, que això sí que ho hem vist. Morta l'àvia, les ties van mantenir el costum. El te a mitja tarda era sagrat.”

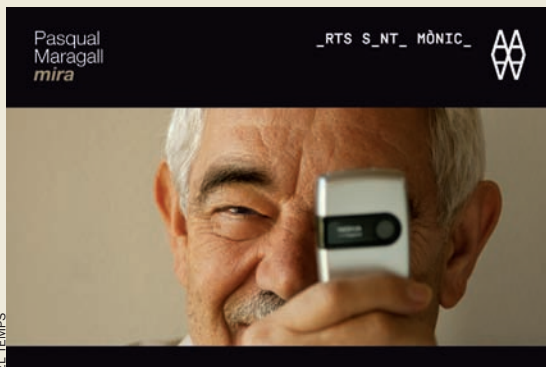
En Pasqual s'aixeca i obre una porteta del moble que ara serveix de biblioteca. “Això d'aquí és el passaplats. Era. S'obria per aquí i la cuina era a l'altra banda i servien a l'anglesa.” La seva dona, Diana, va reproduir aquesta idea al pis on ara viuen, just a l'altra banda del pati de la casa gran, amb entrada pel carrer de Brusi.

Pasqual Maragall mira

“Pasqual Maragall mira” (Arts Santa Mònica, de Barcelona, fins el 8 de desembre) és un projecte fotogràfic ampli, que es genera a partir d’un recull de fotografies fetes per Maragall amb el seu mòbil durant un any. El novembre del 2009, Pasqual Maragall llançà un repte a la seva amiga i fotògrafa Caro Garcia: fer un llibre de fotografies plegats. Ella contra-

tacà proposant que fos amb les fotos del seu mòbil. Així començava un any d’exploració de la pròpia mirada. Fer un llibre junts implicava imprimir les fotografies per poder-hi jugar i reflexionar. Van idear un sistema de creació de pàgines del llibre, condicionat per la baixa resolució de les imatges. Van anar descobrint que les fotos s’aparellaven per diverses raons, que podien ser estètiques, documentals o narratives.

L’edició de les fotografies té la voluntat de dur l’espectador a l’univers de Pasqual Maragall, de mirar allò que ell mira, fent honor al seu segon cognom; i d’aquí també sorgeix el títol del projecte. Es tracta, en definitiva, de compartir un any de la seva existència. Grafits del carrer, els néts, anuncis, gent, autoretrats, amics, paisatges, detalls, fotos de fotos... Recollir instants, que, d’una altra manera, serien fugissers, i presentar-los a tall de composició d’imatges amb els corresponents peus de foto manuscrits per ell mateix. Cada díptic és una història en si mateixa, les imatges es complementen de manera que cada díptic és una creació doble, la foto escollida i la que la complementa. És també un viatge d’anada i tornada, el de fer la foto i el de com mostrar-la. El resultat és doncs un retrat-autoretrat de Pasqual Maragall i resulta, com no podia ser d’una altra manera, sorprenent.

Cartell de l’exposició, oberta a l’Arts Santa Mònica fins el 8 de desembre.

El pati. El pati era l’espai comú entre els Maragall que vivien a la casa gran, la del carrer Alfons XII, i els Maragall de l’altre costat.

Primer, es van aixoplugar a la torreta que havia estat el taller de l’oncle Ernest, l’escultor, i, a partir del 1955, en un edifici nou, de planta baixa i tres pisos, pagat pel pare d’en Pasqual i el seu germà Gabriel amb la part que els tocava d’herència. El pis on ara viuen en Pasqual i la Diana és el del pare.

“La connexió entre les dues bandes va ser constant. Aquí, al pati, hi jugàvem a futbol”, recorda en Pasqual. Entre germans i cosins van fer l’equip de futbol Gipapersa, batejat amb les inicials de Ginès, Pasqual, Pere, Ernest –el conseller– i Santiago. Tres contra dos.

Obligaven les tietes solteres de la casa a pagar, per veure el partit, un duro. Amb la recaptació van poder comprar una pilota reglamentària.

“Aquesta caseta de l’oncle Ernest –ens diu en Pere– jo no la recordo perquè era molt petit, però després vam ser un any o dos al pis de dalt de la casa gran, tal com era antigament, on vivia l’oncle Josep. Ens la va deixar mentre feien les obres dels pisos del carrer de Brusi.”

“Quan es va fer l’obra vam passar aquí, a la casa gran. Vivíem aquí, a dalt, sí”, assenteix en Pasqual.

Les ties, punt de referència.

“Quan jo tenia quatre anys –ens diu en Pere– va ser quan ens vam instal·lar al

tercer pis de Brusi 46. Llavors passava això que diu en Pasqual, que el contacte era constant, perquè aquí hi vivien les ties, les filles grans de Joan Maragall que es van quedar solteres. Amb les ties, hi teníem molta relació. Eren com el punt de referència. Com que érem molts cosins, sempre veníem per aquí una hora o altra. Recordo la tia Helena, la gran, venint a posar-nos injeccions quan estàvem malats.”

La tia Helena, continua en Pasqual, va treballar a la Sala Parés fins molt gran i es caracteritzava pel seu esperit laboriós en tota mena de tasques. Era la que portava la batuta, confirma en Pere.

Les bessones, Anna i Clara, vetllaven pels desvalguts del barri “i anaven a missa dues vegades el dia”, recorda en Pasqual.

“La tia Clara, una de les bessones, era la meva padrina i complia estrictament aquesta funció”, diu en Pere.

“Aquí hi ha fotos de tots. L’àvia s’estava allà en aquell raconet. L’àvia Clara era andalusa i anglesa”, té interès a recordar en Pasqual.

En Pasqual fa un cop d’ull a l’habitació i es fixa en uns plafons orientals. “Els plafons japonesos, no ho vaig entendre mai, l’art japonès, aquí...”

“Jo sí que ho sé”, ens diu en Pere. “És que l’Antoni Roura, quan era registrador de la propietat, va anar a les Filipines quan encara era colònia...”

“Ah!, té raó, té raó”, hi cau ara en Pasqual. “En Joan Maragall tenia amics de molta empenta, gent d’esperit jove, i entre ells en Roura, sí.”

“Antoni Roura, que era de Vilafranca del Penedès i va estudiar de petit i després a la universitat amb ell –continua en Pere– va anar uns quants anys a les Filipines. S’escriuien unes cartes que són una delícia. I quan va tornar li va portar els plafons i un mantó de Manila que hi ha en una habitació de la casa.”

Maragallians de tots colors.

Resolt el cas de l’art japonès, en Pasqual fa entrar la política a la conversa. “La família políticament érem maragallians, però, és clar, el meu pare i la meva mare eren republicans i, en canvi, els Maragall Marfà i Maragall Garriga havien estat més aviat de l’altre bàndol.”

Hi ha hagut Maragalls per a tot, com se sap. El galerista de la Sala Parés Joan Anton Maragall i Noble (Barcelona

JORDI PLAY

Pasqual Maragall observa a l'ordinador del seu germà Pere, en un racó de la casa Maragall, les fotografies dels avis, Joan Maragall i Clara Noble. Una foto familiar emmarcada, col·locada sobre una tauleta, passa per un moments de mà de nét a nét, amb la intenció que en Pasqual hi identifiqui els parents.

JORDI PLAY

Pasqual Maragall xuta amb totes les seves forces una pilota al jardí de la Casa Maragall, com feia de petit amb els seus germans i cosins.

1902-1993), fill del poeta, va tenir un paper destacat al bàndol franquista, durant la guerra, i després es va fer monàrquic.

Un altre fill del poeta, el pintor Josep, (Barcelona 1900 - l'Ametlla del Vallès 1982) es va refugiar a Ceret durant la guerra civil i la mare li va enviar un missatge per dir-li que tornés, atès que els seus germans donaven la sang pel país. Però ell va contestar: "Si voleu, us n'enviaré una ampolleta." Ho explica en Pasqual a les seves memòries (*Oda inacabada*, La Magrana).

Tenim resolt el cas de l'art japonès i la relació amb Joan Maragall, però, en canvi, no s'ha resolt el cas del piano. Pasqual torna a aixecar-se. "Ara tocarem el piano i veurem com sona."

I ho fa, tocant les tecles a l'atzar, per demostrar que desafina; és a dir, per criticar, sense haver de posar-hi més paraules, que els qui tenen l'obligació de conservar la casa-museu no l'han posat a punt.

"L'Àngels, la nostra germana, i els pares, tocaven el piano. I quan fan un acte aquí han de portar un *cello* perquè és totalment desafinat", diu en Pasqual.

"Durant anys en Manel Muntaner, el marit de la cosina Marta Maragall, el tocava per Nadal", diu en Pere.

"El tocava molt bé", confirma en Pasqual. "Ara el toques –continua– i no hi ha notes que lliguin."

"Saps qui havia tocat el piano?, demana en Pasqual al germà. "L'Eulàlia Solé. I llavors sonava bé, no? Ara és tan desafinat... No hi ha dues notes afinades."

Sap tocar el piano, en Pasqual? "Vaig estudiar piano un any. Em van fer tocar a final de curs amb dues nenes i em vaig tornar vermell. I mai més."

La situació del museu. En Pasqual vol parlar de l'actual situació de la casa gran, com a casa-museu oberta al públic. "Quan es va morir l'última tieta i això va quedar mort, diguéssim, jo aleshores era alcalde i vaig pensar, si això ho passés a la ciutat semblaria que era un acte *pro domo sua* i vaig decidir de passar-ho a la Generalitat i llavors la Generalitat ho va passar a la Biblioteca de Catalunya, que no en fa un ús prou satisfactori. No hi ha destinat prou personal i, a vegades, quan hauria de ser obert, és tancat, si la bibliotecària està malalta."

"Seria normal –considera en Pere– que a part de la bibliotecària hi hagués un conserge, pel cap baix, o un administratiu. Però la Biblioteca de Catalunya diu que no s'ho poden permetre, que no tenen plantilla."

Evidentment, la qüestió va més enllà de la Biblioteca de Catalunya que, lògicament, només pensa en els estudiosos, i per això en Pasqual ha comentat el cas al conseller de Cultura. De moment, sense èxit.

"Jo ho vaig dir al conseller de Cultura", diu en Pasqual.

"Va ser aquí, va parlar molt d'àudio-visuals. De moment no s'ha fet res, però es treballa en un àudio-visual", diu en Pere.

"Ara com ara, cap pas positiu en ferm", replica en Pasqual.

"A París i a Londres –comenta en Pere–, com correspondria a un autor de la categoria de Joan Maragall en una altra literatura europea, m'imagino que ho tindrien, no més cuidat, que ja ho està, però sí més aprofitat, amb més recursos i més personal dedicat a atendre les visites."

El turisme literari, pensa en Pere, és inexistent, a Barcelona. "Caldria pensar en una ruta modernista que inclogués la Casa Maragall, per exemple, o una ruta de cases d'escriptors. De totes maneres, cal dir que de fa uns quants anys s'hi fan moltes activitats. A les conferències hi ve molta gent i també es fan actes al jardí, si es demana permís als propietaris."

Actualment, a banda de les que coordina en Pere amb les escoles, hi ha visites comentades per al públic en general dimecres al matí i l'últim dissabte de cada mes. Les fa Francesca Argimon, una altra néta de Joan Maragall. "Que les fa molt bé", diu en Pere.

En Pere considera que s'ha avançat considerablement, que ara s'aprofita molt més, la casa-museu. "Perquè és l'Any Maragall", replica en Pasqual.

Convergens divergents. En Pasqual pensa que el desinterès per Maragall té un origen convergent, perquè era convergent la Generalitat que va fer-se càrrec de la casa.

"Els convergents, amb els Maragall –diu–, sempre hi han tingut un doble sentiment. Per una banda, Joan Maragall és un poeta eximi, però, en canvi, era el que sempre volia parlar amb Espanya i, per tant, sempre l'han considerat dubtós, una mica sospitós de diàleg. I no van acabar d'encaixar-hi. El catalanisme nostrat i clàssic amb en Maragall no acaba de... eh? En Maragall és una mica estrofolari. I a més no era noucentista, és clar. No era perfecte. No era noucentista perquè era modernista."

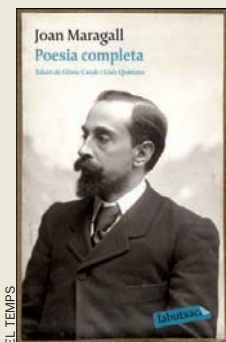
I des del punt de vista religiós, li comentem, ara el filòleg Ignasi Moreta ens ha presentat, amb l'estudi *No et facis posar cendra. Pensament i religió en Joan Maragall* (Fragmenta Editorial), un Maragall d'un catolicisme poc catòlic, si més no gens coincident amb el catolicisme del seu temps.

"Era panteïsta", assenteix en Pasqual.

"No hi estic prou d'acord, amb el llibre de Moreta", replica en Pere. "Sí que és panteïsta des del punt de vista de la teoria estètica i poètica, però era un catòlic practicant normal. Passa que quan arriba a aprofundir molt en els temes es troba que el catolicisme imperant i la doctrina i la ideologia catòlica de l'època no li responen, per massa abstractes, no el satisfan. Ell era un encantat de la persona singular i concreta, de la persona viva, i negligia l'abstracció. Per això desitja la perdurabilitat de la vida corporal i això el catolicisme no li ho acaba de resoldre."

Sense deixar el llibre d'en Moreta, recordem als dos germans Maragall que l'estudiós critica al seu llibre que

Primera edició de la poesia completa de Maragall

La col·lecció "Labutxaca" presenta una primícia: l'autèntica *Poesia completa* de Maragall. És, en efecte, la primera vegada que un volum de Maragall titulat *Poesia completa* aplega realment tota la seva obra original en vers. D'una banda, inclou els cinc llibres publicats en vida de l'autor: *Poesies* (1895), *Visions & Cants* (1900), *Les disperses* (1904), *Enllà* (1906) i *Seqüències* (1911). D'una altra banda, el volum que ara apareix a "Labutxaca" també recull tots els poemes esparços –apareguts en publicacions periòdiques o conservats inèdits en vida de l'autor– i els agrupa en tres seccions per a facilitar una lectura cronològica del conjunt: 1896-1905, 1906-1911 i poemes no datats. Finalment, la *Poesia completa* de "Labutxaca" s'arrodona amb l'obra dramàtica en vers *Nausica*. Tanquen el volum uns índexs de títols i de primers versos. El text dels poemes ha estat establert per Glòria Casals i el de *Nausica* per Lluís Quintana. Quintana és el director de l'equip que prepara els tres volums que aplegaran, en edició crítica i anotada, publicada per Edicions 62, tota l'obra de Maragall com a poeta, traductor i articulista. L'aparició dels tres volums és prevista per a l'octubre del 2011. A més de Glòria Casals, conformen l'equip Francesco Ardolino i Ignasi Moreta.

"els Maragall" no hagin donat permís per a publicar la nombrosa correspondència entre Joan Maragall i Clara Noble. "La família encara ens hem de posar d'acord", comenta en Pere.

Un arxiu. Visitem la resta de la casa. En una habitació s'hi veuen els arxivadors metàl·lics compactes. "Els compactes indiquen que ens trobem en un arxiu, no només un museu", diu en Pere.

L'Arxiu Maragall es va constituir poc després de la mort de l'escriptor sota la iniciativa de la seva vídua Clara Noble. Durant dècades, la família Maragall es va dedicar a compilar documentació i informació sobre l'escriptor, a més de conservar l'arxiu personal, material que va permetre de constituir l'important fons disponible actualment, conservat i catalogat amb els criteris més rigorosos.

Entrem en una segona sala, plena de quadres i escultures. El despatx. "No he entès mai per què hi ha aquest quadre d'en Sunyer", comenta en Pasqual.

És l'oli *La pastoral*, informa en Pere. Va arribar aquí amb els anys, bastant després de la seva mort. Maragall havia anat a una exposició d'en Sunyer i n'havia fet una crítica al diari molt elogiosa, "i el tiet Joan Anton, quan estava a la Sala Parés, va trobar-lo, el va comprar, i el van posar aquí".

És, recorden en Pere i en Pasqual, un cas semblant a l'escultura *La Voluntat*, de Clarà. Un cap de bronze. Va arribar després de la mort de l'escriptor. Maragall li havia dedicat un brindis literari amb motiu de l'Exposició Internacional d'Art de Barcelona del 1911.

En Pasqual acaba la visita al despatx d'en Pere. L'ordinador s'obre a la web de l'Any Maragall. En Pere li comenta que, aquí, res a dir. L'oficina de la Institució de les Lletres Catalanes que coordina els actes de l'Any Maragall és formada per gent professional, experta i eficient. En Pasqual s'entreté a retratar-ne imatges amb el seu telèfon.

I, acabada la visita, fa una cosa que no pot fer mai, ara, però que sí que feia cada dia quan era petit: travessa el pati des de la casa gran per anar a casa seva.

Lluís Bonada